

добре запалився, той добре почав, а добре почати – це наполовину завершити.” – саме так характеризував сродну працю сам мандрівний філософ. [3]

В байці “Орел і черепаха” теж звучить подібний мотив.

На дубі, що похилився до води, сидів Орел, а поблизу Черепаха проповідувала своїй братії:

— Гори воно вогнем оте літання! Покійна наша прабаба, дай боже їй царство небесне, згинула, як видно з переказів, за те, що почала вчитися в Орла сеї гиблої науки. Сам Люципер таке вигадав!..

— Слухай-но, дурепо! — обірвав її проповідь Орел.— Не тому загинула премудра твоя прабаба, що літала, а тому, що взялася не за свою справу. Літати не гірше, ніж повзати.

Сила: Прагнення насолоди і слави багатьох збиває у протиприродний стан. Се тим шкідливіше для них буває, чим більша така невідповідність. І зовсім небагатьох мати зродила, приміром, до філософії і доброславного життя. [4]

Обґрунтування потреби людини в сродній праці є одним із найважливіших висновків концепції сродності. Згідно з твердженням Сковороди, сродна праця є водночас і потребою людського тіла, і потребою духовною, оскільки вона звеселяє дух, приносить задоволення і насолоду. [1; с. 242]

Отже, однією з основних ознак сродної праці є те, що вона приносить людині насолоду не своїми наслідками, винагородою чи славою, а самим процесом її. “Бог зробив потрібне нам неважким, а важке — непотрібним”. Іншими словами, все, що нам потрібно, дається легко.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Філософія Григорія Сковороди (українською мовою) – К.: “Наукова думка”, 1976
2. Григорій Сковорода: Сад пісень (вибрані твори) – К.: “Веселка”, 1972
3. <https://dovidka.biz.ua/aforizmi-skovorodi-pro-pratsyu/>
4. <http://scovoroda.info/stories.php?page=13>
5. Григорій Сковорода: Повне зібрання творів – К.: “Наукова думка”, 1972
6. <https://svitoch.in.ua/353-vse-shcho-nam-potribno-dayetsya-lehko.html>

Вараніцька А.

Науковий керівник – доц. Штонь О. П.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОР У ПРОЗОВИХ ТВОРАХ ВАСИЛЯ СЛАПЧУКА

Важливими елементами літературних творів, що визначають їх художню вартісність, є тропи. Одним із основних засобів вираження мови, звичайно, вважають метафору – слово або словосполучення, що розкриває сутність і особливості одного явища через перенесення на нього схожих ознак і властивостей іншого явища [3, с. 237].

Сучасні письменники вдаються до образних метафор, які, подібно до кросвордів, несуть естетичне задоволення читачу у процесі їх відгадування. Це повною мірою стосується манери письма українського поета і прозаїка Василя Слапчука, творчість якого вивчали такі українські мовознавці та літературознавці, як Є. Баран, В. Вербич, О. Соловей, Д. Стус, С. Чуй. Проте мову художніх творів цього митця опрацьовано недостатньо повно, оскільки більшість його літературного доробку відноситься до початку ХХІ століття. Саме тому дослідження особливостей метафор у прозі та поезії Василя Слапчука є актуальним.

Джерелом дослідження слугувала збірка «Клітка для неба», що складається з трьох повістей: «Клітка для неба», «Глобус України» та «Кенгуру завбільшки з цвіркуна». **Метою статті** є аналіз структурно-семантичних особливостей метафор у прозових творах Василя Слапчука.

У трьох аналізованих повістях «Клітка для неба», «Глобус України» та «Кенгуру завбільшки з цвіркуна» нами зафіксовано близько 200 метафор. Із метою виявлення структурно-семантичних особливостей їх використання Василем Слапчуком, було здійснено аналіз цих засобів вираження мови.

Згідно з класифікацією за семантикою (використано в роботах О. Вербицької, Л. Макаренко, О. Тищенко, А. Ткаченко та інших мовознавців [2; 4; 7; 8]) усі зафіксовані нами метафори поділено на такі типи: метафора-оживлення, метафора-опредмечування, метафора-синестезія.

Метафора-оживлення характеризується перенесенням ознак та дій представників живого світу на предметний світ. Цей тип у свою чергу можна поділити на антропометафори, зоометафори та ботанометафори.

Серед антропометафор у прозі В. Слапчука активно функціонують такі:

Антропометафори, ключовими в яких є слова на позначення динамічної сфери життєдіяльності людини, чи слова, що називають психофізіологічні процеси, які семантично корелюють із назвами реалій неживого світу, як-от: «*Я любив сидати на цьоціному ліжку й гойдатися, слухаючи, як зойкують піді мною пружини*» [6, с. 32], «... а із землі за нею *стежили однооки квіти*» [6, с. 73];

Антропометафори, ключовими словами яких виступають конкретизатори індивідуальних властивостей людської особистості, що стосуються предметів, явищ природи, абстрактних категорій, наприклад: «*Я б зараз спав*», – *ворушиться квола думка, я заплющую очі*» [6, с.9], «*Поряд валявся покалічений кулет*» [6, с.68];

Антропометафори, ключовими словами яких постають соматизми: «*Просовую вухо замка в металеві кільця*» [6, с. 13], «*Чотири ніжки в табуреті – це розкіш*» [6, с. 223].

До зоометафор належать такі: «*Ого прикрив своїми долонями тендітні крильця її лопаток*» [6, с. 163], «*Не сміши мене, – Ця випускала з горла клеїт*» [6, с. 220].

Наведемо приклади ботанометафор: «...де б удалося пересидіти це *буйство темпераментів*» [6, с. 93], «*Ямку треба загорнути, щоб слова проросли*» [6, с. 83].

У творах митець часто вдається до метафор-опредмечування, тобто тих, у яких відбулося уподібнення якостей людини, психічних процесів, абстрактних категорій до явищ предметного світу:

Метафори-опредмечування, утворені за допомогою ключових слів із назвою посуду, наприклад: «*Гадаю, це тобі знадобиться міліція. – Ця зблиснула лезом усміху*» [6, с. 271];

Метафори-опредмечування, до складу яких входить термінологічна лексика, як-от: «... *Серафітин солом'яний капелюх усе ще знаходився в зеніті неба моєї душі*» [6, с. 75];

Метафори зі словами на позначення споруд та їх частин: «*Можливо, вона пережила втрату когось рідного і, зачинившись у келії самотності, не хоче нікого бачити і чути...*» [6, с. 87];

Метафори, що містять назви мистецьких понять: «*Жінка дивиться кудись перед собою, підставляючи моєму зору свій холодний профіль на тлі спекотного літа*» [6, с. 92];

Метафори, що утворилися за допомогою ключових слів – назв географічних об'єктів, явищ природи та астральних тіл, як-от: «*Окрім того, що я захлинався у потоках жіночих флюїдів, я ще й знічувався...*» [6, с. 15], «*Тоді я так само лежав і дивився у пустелю неба*» [6, с. 68].

Також у тексті натрапляємо і такий тип метафори, як синестезія. До процесу метафоризації можуть бути залучені зорові, слухові, одоративні, смакові, тактильні образи. Проілюструємо: «*Серцем чую: дарма я поцікавився*» [6, с. 65], «*Однак ця зовсім не тиха музика тьмяніла у порівнянні з голосом співачки*» [6, с. 17].

Щодо частотності описаних вище тропів зауважимо: близько 60 % припадає на метафори-оживлення, серед яких таку ж частину складають антропометафори. Найрідше митець послуговується зоометафорами.

За структурою метафора, як відомо, поділяється на просту і розгорнуту. У повістях Василя Слапчука більшість таких тропів є саме розгорнутими. Наведемо приклади: «*Галя зазирнула йому в обличчя, намагаючись сяйвом своїх очей розігнати темряву*» [6, с. 157], «*Жайвір у синьому небі срібні намистинки на золоту нитку нанизує*» [6, с. 99]. До простих метафор автор вдається значно рідше. Здебільшого вони є не авторськими, а конвенційними чи лексичними, як-от: «*Терпіти не можу стоячої води*» [6, с. 99], «*Сніг ішов нетвердою ходою*» [6, с. 218].

Отже, метафори у творах автора різноманітні як за своєю структурою, так і за семантикою. Більшість розгорнутих метафор є авторськими, саме у цьому й проявляється

креативність письменника та його вклад у розвиток художнього мовлення. Система метафор у повістях Василя Слапчука являє собою широкий простір для наукових досліджень. Перспективним вважаємо подальше вивчення метафор у творах митця, зокрема у поетичних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Метафора и дискурс. Теория метафоры. М.: Прогрес, 1990. 512 с.
2. Вербицька О. А. Ономазіологічні функції синестезійної метафори в українській мові (на матеріалі прикметників відчуття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.02 "Російська мова". Харків, 1993. 24с.
3. Лесин В. М., Пулинець О. С. Словник літературознавчих термінів. Київ: Радянська школа, 1965. 430 с.
4. Макаренко, Л. В. Метафори зорового класу в поетичному мовленні Юрія Клена. Херсон: Ви-во ХДУ, 2009. С. 84-89.
5. Мацько Л. І. Стилїстика української мови: підручник / За ред. Л. І. Мацько. Київ: Вища шк., 2003. 462 с.
6. Слапчук В. Д. Клітка для неба. Київ: вид-во «Факт», 2007. 280 с.
7. Тищенко О. М. Метафора у поезіях Євгена Маланюка (семантико-функціональний аспект): автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Київський національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. К., 1997. 16 с.
8. Ткаченко А. Мистецтво слова (Вступ до літературознавства): підручник для гуманітаріїв. – Київ: Правда Ярославичів, 1997. 448 с.

Гончарук І.

Науковий керівник – доц.Вашиків Л. П.

ДРАМА «ПАВЛО ПОЛУБОТОК» КОСТЯ БУРЕВІЯ: ПРАВДА ХУДОЖНЯ ТА ІСТОРИЧНА

Феномен українського театру доби Розстріляного Відродження неодноразово досліджувався науковцями, проте деякі постаті заслуговують особливої уваги. Творча спадщина Костя Буревія є малодослідженою, однак ідейно-тематична спрямованість його історичної драми «Павло Полуботок», потреба переосмислення історії у постколоніальному суспільстві об'єктивують тему дослідження.

Мета статті – з'ясувати співвідношення історичної реальності та художньої правди у драмі К. Буревія «Павло Полуботок»; проаналізувати характер гетьмана Павла Полуботка у драмі.

Великий внесок у розвиток українського театру зробив Лесь Курбас. Саме час його діяльності прийнято вважати найпліднішим у розвитку українського модерного театру. Лесь Курбас від самого початку свого творчого шляху вловлював найновіші віяння європейського театру. В Україні поступово сформувалася своєрідна опозиція: театр корифеїв – театр Лесья Курбаса. Проте залишається багато ще не достатньо досліджених постатей драматургів модерного театру, наприклад, таких, як К. Буревій, в історичній драмі котрого знаходимо як риси нового театру Л. Курбаса, так і вплив епічного театру Б. Брехта.

Творчість Буревія є маловідомою через трагічні наслідки комуністичного терору 30-х років, що зупинив на злеті українське відродження 20-х років ХХ століття, знищуючи всіх, хто підтримував так звану «українізацію». Проте він залишився автором пародій, поем та історичної драми «Павло Полуботок», яку досліджували українські літературознавці Ю. Лавріненко, Ю. Ковалів, В. Школа, Л. Ромащенко, Р. Тхорук, І. Драч та ін. Написана 1928 року, драма була надрукована аж через 20 років у Мюнхені. Цей літературний твір є передовсім документом епохи, виразом підводних течій суспільного життя 20-х років ХХ ст.

Згідно з концепцією «герменевтичного кола», найбільш правильною є така інтерпретація художнього твору, в аналіз якої буде покладено не самий лише текст, а й враховано історичні реалії та біографічні відомості автора. Драма К. Буревія є цікавою під оглядом політичної рецепції подій, оскільки автор був добре обізнаний з політичною системою того часу, ба й більше, був одним із її активних діячів. Загалом, творча постать Костя Буревія – неоднозначна і загадкова. Ю. Лавріненко виділяє «три його життя». Перше – життя реального Костянтина Буревія: члена ЦК партії соціалістів-революціонерів, есерів. Через свою політичну діяльність